

Szokolay Sándor

A Magyar Kodály Társaság első elnöke

Kerek évfordulóra emlékezünk,
a 90. születésnapra!

Szokolay Sándor 1931. március 30-án született Kunágótán, műkedvelő muzsikus családban. Hogy az ő zenész élete *„Hogy is kezdődött?...”*, arról egy remek kis könyv szól. *Szokolay Sándor levelei a diákevekből, Békés-Tarhos 1947–1950 és Zeneakadémia 1950–1957.*

E tíz év alatt a szüleinek küldött kilencvenöt levél ad számot akkori diákéletéről. A leveleket az édesapa, Szokolay Bálint őrizte meg, aki élénk figyelemmel kísérte fia zenei tehetségének kibontakozását. Az apa és fia között holtig tartó barátság a zenén keresztül mélyült el. Ez a „rejtett kincs” a hagyatékából maradt a családra. Sándort mélyen megrendítette a különleges atyai örökség, amely ugyanakkor felkeltette lánya, Orsolya érdeklődését is. Egyre inkább kezdett foglalkozni a kiadás gondolatával, finom érzékkel azt tettekre váltotta, és így a Szokolay Sándor Alapítvány támogatásával 2017-ben a Legend Art kiadásában megjelent e különleges könyv.

Életre szóló, meghatározó jelentőségű volt az érzékeny ifjú ember életében **Békés-Tarhos**. A keserves háború után 1946-ban „a lehetetlent nem ismerő” Gulyás György a Wenckheim grófok elhagyott uradalmi kastélyában Énekiskolát hozott létre. Ez a bentlakásos iskola Kodály Zoltán zenei nevelési elképzeléseinek gyakorlati megvalósítása volt. Sándor 1947 szeptemberétől volt az iskola tanulója, és 1950-ben végzett, ez volt az első érettségiző osztály.

E kiváló intézmény számára azonban rövid élet adatott, nyolc évig működhetett csak. Művészek, tanárok sokaságát ismerhettem meg pályám során az itt végzettek közül, akik mind határtalan elismeréssel és szeretettel beszéltek az itt töltött időkről. Kodály Zoltán többször meglátogatta az iskolát, személyes kapcsolata a tanulókkal csodálatos élményt jelentett számukra. Sokan folytatták felsőbb tanulmányaikat a Zeneakadémián, és a magyar zene, a kultúra és az oktatás legkiválóbb képviselői lettek. Hogy emlékezik vissza az egykori diák, a költő ezekre az évekre:

Kodály első látogatása 1950-ben

Gulyás György a Tarhosi Kórust vezényli

Csukás István: BÉKÉS-TARHOS

*De messzire kerültem tőletek,
víg fallalák, fátyol-bús madrigálok!
Ez a pár év viharként pörgetett,
dallamatokra mégis rátalálok:
ott állok én is a híres kórus
szélén, jótorkú, rövidnadrágos
kölyök s száll a „Van három
jóbarátom...”*

*A grófi park nagyobb fényűzést még
nem látott: fehér zongorbillentyűn
küszködött nehéz ujjunk, ág-görcsét,
kapát-kaszát fogó merevséget gyúrt
le az idegenül lágy futam, és
– milyen csoda! – a paraszti nehéz
hallás Bartókon és Kodályon
könnyebbült.*

*Ó, zenét adó hatalom! Hisz úgy
építettünk iskolát, téglát hordva,
semmink se volt, cukorrépa-vasút
vitt reggelenként: s míg dalunk galambja
szűz álmoként röpi, hivatalok
fontoskodása között elveszett
zengő iskolánk az országos gondban.*

Szokolay a **Zeneakadémián** folytatta tanulmányait zeneszerzés szakon Szabó Ferenc, majd Farkas Ferenc tanítványaként. Kodály figyelemmel kísérte a Tarhosról érkezettek előmenetelét, a diákok meg úgy érezték, hogy az egykori alma mater kötelezi őket a helytállásra. Lendületes alkotó aktivitása, szenvedélyes hangvétele hamar felhívta magára a figyelmet. Rendkívül termékeny és sokoldalú zeneszerzői munkásságában a népzene mellett Bartók és Kodály művészete állt első helyen, de mindig egyéni utat keresett. Nagyszámú énekes és hangszeres alkotása mellett művei gerincét az operák alkotják. Az 1964-ben komponált *Vérnász* egyszerre közismertté tette az európai zenei életben.

Jellemző vonása volt az ifjúság iránti elkötelezettség és a közélet iránti érdeklődése – a mindenkor jobbító szándékkal.

Az 1964-ben Budapesten tartott ISME konferencia nagy sikert és elismerést eredményezett, a Kodály-koncepció igazi kapunyitását jelentette

FOTÓ: SZOKOLAY.HU/GALERIA.ASP

a nagyvilág felé. Szőnyi Erzsébet – Szokolay egykori szolfézstanára – fáradhatatlanul dolgozott ezen a területen. 1975-ben megalakult a Nemzetközi Kodály Társaság, ezt követően három évvel később, 1978-ban a **Magyar Kodály Társaság**, azzal a céllal, hogy szakmai és közművelődési egyesületként eltetője és gondozója legyen Kodály Zoltán zenei-szellemi örökségének. Feladata a Mester teljes szellemi hagyatékának ápolása, zeneműveinek, pedagógiai és tudományos írásainak közkinccsé tétele. Az alakuló közgyűlést május 20-án tartották, ekkor megválasztották a tizenegy tagú Elnökségi Testületet. Több mint negyven év távlatából tisztelettel megemlítve nevüket: Andor Éva, Bónis Ferenc, Kocsár Miklós, Mohayné Katanics Mária, Párkay István, Tarcai Zoltán, Ugrin Gábor, Vikár László, és a társelnökök, Erdei Péter és Szőnyi Erzsébet. Kellő megfontolás után döntött el a nagy kérdés, ki legyen az elnök. A döntés:

A Magyar Kodály Társaság első elnöke Szokolay Sándor zeneszerző.

Művei és közéleti szereplései okán már jól ismert és elismert személye volt a magyar zenei közéletnek. 1959 óta a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola zeneszerzés tanára volt. 1960-ban és 1965-ben Erkel-díjban, 1966-ban Kossuth-díjban, 1976-ban érdemes művész kitüntetésben részesült. Kreatív szelleme, elhivatott zenei tehetsége, szárnyaló fantáziája meggyőző erővel hatott kortársai körében, s mindezt beragyogta Kodály iránti feltétlen tisztelete.

Nehéz feladat várt az ifjú elnökre. Egy új létesítményt kellett létrehozni és tartósan megalapozni. Hogy mindez sikerült, azt napjainkig tapasztaljuk. A Kodály Társaság ebben a szervezetben él tovább, mindig megújulva, őrizve a hagyomány értékeit.

Az első, december 16-i születésnap hangverseny óta a rendszeresen tartott Elnökségi ülések, az évente tartott két-három plenáris ülés (kezdetben a Fészek Művészklubban), és Kodály halálának évfordulóján a március 6-i koszorúzási ünnepség állandó programpontok. Ehhez járultak a közgyűlések, a rendkívüli, több esetben nemzetközi jelenléttel rendezett Nemzetközi Zenetudományos Konferenciák (pl. 1982), és a többnapos centenáriumi ünnepségek, melyek hosszú előkészítés után igen reprezentatív formában kerültek megrendezésre, ezzel mindenképp példát mutatva az utódoknak.

Van lehetőség a visszatekintésre, pontosan követhetjük az eseményeket, mert az alapítástól kezdve *A Magyar Kodály Társaság Hírei* hűséges hírmondóként időrendben követik az eseményeket. A lap alapító szerkesztője, Bónis Ferenc, példát mutatott a szerkesztés rejtelmeire, ennek alapján a „Hírek” a következő évtizedekre is eligazítást nyújt számunkra az adott aktualitásokról. Szokolay Sándornak a közgyűléseken elhangzott beszámolóit feltárják azt a sokrétű munkát és törődést, amivel évről évre foglalkozott a Kodály Társaság. Megemlíteném, hogy állandó visszatérő téma a zenei nevelés-oktatás. Elnökségi ülésen, közgyűlésen gyakran

került ez szóba, hiszen a tagok elhivatott követői Kodály tervének: *Legyen a zene mindenkié!*

1985-ben *Nyílt Levelet* írtak. Ennek bevezető mondatai: „*A Magyar Kodály Társaság – melynek feladata, hogy örködjék Kodály szellemi hagyatékán – mélységes fájdalommal látja, hogy komoly veszély fenyegeti a művészi muzsikát Magyarországon. Iskolai zeneoktatásunk egyre gyöngyöző pozícióban van. Félő, hogy emberformáló nagy értékei egyre kisebb helyet töltenek be az újonnan felnövő nemzedék életében.*” Részletesen foglalkoztak minden iskolatípus és kórus problémájával. Egyúttal megemlíthetjük, hogy ez a 'megoldatlan probléma' évtizedeken át húzódik, újra és újra előkerül a Társaság feladatai között. (MKTH 1985/1-2 4-6. o.)

Engedtessek meg, hogy Szokolay szavait idézve néhány kiragadott örömteli hivatkozást is megemlítsünk.

A negyedik közgyűlésen (1988. január 30.) az Elnök az első tíz év munkáját foglalja össze, és megemlíti „társaságunk megújulásának további lehetőségei között a vidéki tagcsoportok megalakulását: 1985. márciusában Nyíregyházán a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei csoport megalakulása mutatta a példát, Tarcai Zoltán főiskolai tanár és Szabó Dénes Liszt-díjas karnagy áldozatkészségével. Majd 1988. májusában megalakult a második megyei csoport Csongrád megyében Szegeden, Rozgonyi Éva karnagy vezetésével.”

Az ötödik közgyűlés részletes beszámolójából (1990. október 13-án) kiemeljük az alábbi mondatot: „Zenei életünk nagy nyeresége a megnyitott **Kodály Múzeum** a Köröndön, mely Kodály Zoltánné sokéves küzdelmét koronázta. Tagjaink erőmerítő zarándokhelye lehet.” Beszédének befejezéséül Kodályt idézi: „...A sok évig elfeledett Zrínyi Szózatával azt mondja Kodály Zrínyivel: *Egy nemzetnél sem vagyunk alábbvalók! – csak jobbitsuk meg magunkat!*”

Szokolay munkabírása és szorgalma lankadatlan volt, emellett született komponista, mindig újabb művek kerültek ki műhelyéből. Hangversenyek hosszú sora adott lehetőséget a bemutatásra. A Kodály Hírekből válogatva említünk meg néhány kiemelkedő hangversenyt.

Ünnepi hangverseny a Magyar Kórusok és Zenekarok Szövetsége szervezésében

Szokolay Sándor Kossuth-díjas zeneszerző 60. születésnapja tiszteletére, a Zeneakadémia Nagytermében 1991. május 25-én

A köszöntőt **Farkas Ferenc**, kétszeres Kossuth-díjas zeneszerző, Szokolay nagyrabecsült professzora tartotta. „...*Én még most is arra a Szokolay Sándorra emlékezem, aki a Zeneakadémia tantermében vitatkozott velem. Áradó tehetsége nehezen tűrte a tanterv merevségét, és sokszor tanácsaim ellenére is ment a maga útján. Neki volt igaza. Végül is megtalálta azt a sajátos, egyéni 'Szokolay hangot', mely nem téveszthető össze máséval.*” ... *Én kezdtem el néhány opera zenedramaturgiai ismertetését növendékeimnek.*

Talán ennek is köszönhető, hogy Petrovics operáját követte Szokolay Várnásza, majd számos új magyar opera, melyek közül Szokolay eddig öt művel aratott itthon és külföldön sikereket. De ki tudná felsorolni a katalógusban nyolc teljes oldalt elfoglaló egyéb műveit? Ha végignéznünk ezeken, feltűnik, mennyi köztük a szakrális, egyházi jellegű darab... az európaiság emlegetése is ide kívánczok, hiszen Szokolay angol, olasz, francia és német költőket zenésített meg, méghozzá eredeti nyelven.” (részletek)

Hatalmas ének-kari hangverseny volt, tizenegy kórus szerepelt. Szokolaynak több új műve került bemutatásra. Megemlíjtük a „*Blazsek Andrea és Édesapám* (Szokolay Bálint – a szerk.) Solymári Nőikarának” komponált Énekszó – zeneszó c. háromszólamú kánont. (MKTH 1991/1 10-12.o.)

Szokolay 1993-ban lemondott elnöki tisztségéről. A november 27-én a Fészek Művészklubban tartott VI. közgyűlésen mondott köszöntőjéből idéznünk: „... annak ellenére, hogy másfél évvel ezelőtt, mint minden közéleti tisztségemről, erről is lemondtam, elvállaltam ennek a közgyűlésnek a levezető elnökségét. Már azért is – és ezt éppen a kérések elkerülése végett is –, mert sokan kérték, hogy maradjak, és levezető elnök semmilyen tisztségre nem választható meg. Ebben az esetben nyugodt boldogsággal vállalom – mert lemondhat az ember a tisztségeiről, de Kodály-elkötelezettségem halálomig nyilván fogom tartani.” (MKTH 1993 6. o.)

Munkásságát elnöksége idején, majd azt követően a következő díjakkal jutalmazták: Kiváló művész (1986), Bartók-Pásztory-díj (1987 és 2001), Magyar Művészetért-díj (1993), Magyar Örökség-díj (1998), Kodály Zoltán-díj és Corvin-lánc (2001), Prima-díj (2008), Artisjus-nagydíj (2011)

1994-ben Sopronba költözött, ahol 19 éven át élt és alkotott. Sopronban az alkotói nyugalom békés korszakot adott számára, és boldog, új otthonra lelt.

Ünnepi hangversennyel köszöntötte

A Magyar Kodály Társaság és a Fészek Művészklub

Szokolay Sándort 70. születésnapja alkalmából, 2001. március 23-án.

Közreműködött Szabó Orsolya és Szokolay Balázs – zongora; Horváth Mária – ének; a Budapesti vonósok – művészeti vezető Botvay Károly; a Budapesti Tomkins énekegyüttes – Dobra János. **Bónis Ferenc** köszöntőjéből idézünk: „Szokolay munkásságában a szellemi ősöknek valóságos galériájára ismerünk. Az ősök egyike Kodály volt: a magyar népzene sugallatára teremtett egyéni zenei nyelv kialakításában kétségkívül ő volt zeneszerzőnk példaképe. Kodály megállapítása, mely szerint egyik kezünket még a nogáj-tatár, csuvas és votják fogja, a másikat pedig Palestrina és Bach, nem csupán jelkép, hanem szigorú tudományos tény is. A magyar zene, mint Napkelet és Napnyugat találkozási pontja: java műveivel ezt valósítja meg Szokolay is. De feltűnik szellemi őseinek portréi között Bartók és Stravinsky képe is.... idő múltával megjelent műveiben egy ketősen új témavilág: a mély vallásos hitnek és az ettől elválaszthatatlan történelmi felelősségtudatnak költői kifejezése... E szerző hihetetlenül sokféle zeneiség összefoglalására törekszik: A gregoriánium, a népének, a korál, a népdal, a reneszánsz és a barokk polifónia, a barokk szónokiasság és a romantikus pátosz, Bartók és Stravinsky expresszivitása, Kodály meditatív sorsköltészete, a szigorú dodekafónia kötöttsége és a gátakat nem ismerő szabadság szilársága – mind megtalálható költői eszközei között.” (MKTH 2001/1 11-13. o.)

Szokolay Sándor – Doctor honoris causa

Szokolay Sándor Kossuth-díjas zeneszerzőt közelgő 80. születésnapja alkalmából, ünnepélyes keretek között, 2011. február 24-én – az egyházzene területén végzett, különösen az evangélikus hagyományokhoz kapcsolódó munkássága elismeréseként – az Evangélikus Hittudományi Egyetem díszdoktori címmel tüntette ki. A zeneszerző a kitüntetést egy magyar és egy német teológus társaságában vette át Dr. Szabó Lajos rektortól. (MKTH 2011/1 52. o.)

A Kodály Társaság első elnökét

80. születésnapja alkalmából

Szőnyi Erzsébet köszöntötte a „Hírek” hasábjain.

„...okunk van az ünneplésre. Első elnökünk másfél évtizedig vezette Társaságunkat, sugárzó személyiségevel megalapozta és útjára indította. Holott rajta kívül alig akad más 20-21. századi magyar zeneszerző, aki ekkora életművet mondhat magáénak. A zenei műfajok szinte valamennyi kategóriájában bőséggel alkotott. Adott személyes alkalmakra, felkérésekre írott kompozícióinak száma egyenesen követhetetlen. Jutott még a 80. születésnap hangversenyre készült kompozíció bemutatójára is, melyet, mint oly sok alkalommal, maga a szerző vezényelt.” (MKTH 2011/2 4.o.)

Sopron Megyei Jogú Város Önkormányzata Ünnepi Koncerttel köszöntötte

Szokolay Sándort 2013. november 17-én
a Pannónia Hotel nagytermében.

Különleges, rendkívüli hangverseny részesei lehettek a jelenlévők, ahol múlt és jelen találkozott. A régi békés-tarhosi barátság vonzotta Sopronba a hangverseny meghívott előadóit: A Hunyadi János Véndiák kórus, Sebestyenné Farkas Ilona Mona vezényletével; a szólisták: Sebestyén Márta és Diószegi Györgyi – énekükkel, és Nagy Márta – zongorajátékával tette emlékezetessé ezt az estét.

Az érettségi után Farkas Ilona is a Zeneakadémián folytatta felsőbb tanulmányait, majd 1958-tól – a Kodály által is többször látogatott – XIV. kerületi Hunyadi János Általános Iskolában tanított. Az iskola 50 éves jubileumára egyszeri fellépésre meghívták egykori diákjai, a „véndiákok”, és akkor egy részük úgy döntött, hogy szeretnének újra együtt énekelni, és karvezetőjüknek volt tanárukat, *Mona nénit* kéri fel. Így 2006 óta gyakran és sikeresen szerepel itthon és külföldön a *Hunyadi Véndiák Kórus*.

Gazdag koncertműsorral készültek, kórus és szólisták felváltva adtak elő Liszt, Kodály, Bárdos, Karai, Daróci Bárdos műveket, Mozart- és Verdi-áriát, valamint Liszt egyik Bach-átíratát. Szokolay művei közül elhangzott a Zsoltározó, Áldjuk Isten nagy kegyelmét, Miatyánk, Már csak a dal, csak az segít. A műsorblokkok között Mona személyes hangú emlékezéssel tette családiassá a hangulatot. A kórusban mind a három gyermeke énekelt, és a koncert végén a világhírű népdalénekes, Sebestyén Márta egy gyönyörű csángó Mária-énekel köszöntötte a zeneszerzőt.

A színes fotókat
Szokolay Orsolya
bocsátotta rendelkezésemre.

FOTÓK: KISS GERGŐ

A nagybeteg szerző újra találkozhatott egykori iskolatársával, *Monával*, aki a békés-tarhosi hangulatot varázsolta elő. A nagyszámú lelkes közönség soraiban egykori osztálytársa, Mező Imre zenetudós is jelen volt.

A sors legszebb ajándéka, hogy életének utolsó heteiben, a gyengülő erő ellenében jelen lehetett egy ilyen örömteli eseményen, mint ez a hang-

verseny – ami Szokolay életének oly fontos részét alkotta –, és szerető családtagjai mellett ifjúkori társai is köszönthették.

Nem mondta ki senki, csak sejtette, hogy *ez volt az utolsó köszöntés.*

Az elkövetkezendő heteket a csendes béke és nyugalom jelentette, a fáradhatatlan szellem megpihent. 2013. december 8-án már csak a szomorú halálhírről értesülhettünk. A szomorúság és gyász megerősítette az emlékezést. A zenei élet már készült – az elismerés és az emlékezés jegyében – Szokolay Sándor következő nagy koncertjére.

EMLÉKKONCERTET tartottak 2016-ban

Szokolay Sándor 85. születésnapja tiszteletére,

a MŰPA Bartók Béla Nemzeti Hangversenytermében, a Nemzeti Filharmonikus Zenekar és Énekkar előadásában, **Kocsis Zoltán** vezényletével.

Az a karmester interpretálta műveit, aki ifjú zongorista korában többek közt Szokolay „Hüvelyk Matyi”-ján nőtt fel, és karmesterként A Tűz márciusa, az Istár pokoljárása, az Október végi tiszta lángok oratórium bemutatásával jelentősen hozzájárult az életmű méltó bemutatásához. Aki úgy nyilatkozott Szokolayról: *„Olyan volt, mint Schubert: szinte még készen sem volt egy darabja, amikor már a másikat hallotta magában, és azt írta.”* (MKTH 2016/2 38-39. o.)

Azon a hangversenyen három Szokolay mű hangzott el: A *Nyitány-fantázia* szimfonikus költemény, mely az 1989-es sopronpusztai határátörés, közismertebb nevén Pán-európai piknik huszadik évfordulója emlékére íródott Sopron város fölkérésére. Azt követte az 1966-ban komponált *Trombitaverseny*. A Schubert Jánosnak ajánlott művet a bemutató óta a szólam virtuozitása miatt nemigen játszották, de ezen a koncerten Boldoczky Gábor előadásában ismét felragyogott e versenymű. Harmadik műként előadásra került a *Vérnászból készített zenekari szvit*, mely az opera 1964-es bemutatóját két évvel követően született meg. A méltó emlékezést megkoronázta a szerző meghatározó példaképei, Kodály és Bartók egy-egy művének előadása. Megszólinta a *Psalmus Hungaricus* és a *Táncszvit*.

Befejezésül emlékezzünk Szokolay Sándor elnök szavaira, melyeket a Magyar Kodály Társaság 1982. január 30-án megtartott második közgyűlésén mondott:

„...Visszaemlékszem annak az alakuló ülésnek az atmoszférájára. ...Érzékelhető volt számomra is az a szellem, az a hivatástudat, az a lelkesedés, ami a hagyományőrzést, Kodály szellemi örökségének a továbbvitelét – és ezzel együtt egy nagy feladattudatot is jelentett.”

(MKTH 1984/ V-VI. 9. o.)

Köszönjük Szokolay Sándornak a kezdést, az alapozást, a példamutatást. Az elmúlt négy évtized megerősítette, tovább fejlesztette a Magyar Kodály Társaság hatáskörét. Bízunk a további eredményes munkában és lehetőségekben, szeretnénk követni Kodály Zoltán szándékát:

„Legyen a zene mindenkié!”

Márkusné Natter-Nád Klára

